

BURSA İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ÖLÇME DEĞERLENDİRME MERKEZİ

TÜRKÇE

5. SINIF

Kök / Yapım Eki
Cümlede Anlam

Sabahattin DÜLGER
İl Millî Eğitim Müdürü

Ekrem KOZ
İl Millî Eğitim Yardımcısı

Mehmet KÖYLÜ
ÖDM Ekip Sorumlusu

Şule ATEŞ
Branş Koordinatörü

Hasan GÜLTEN
Cevher HACIOĞLU

Soru / Etkinlik Yazarları

Dilek AKGÜN
Harun ÖZDEMİR

Mehtap BAYRAKOĞLU

Burcu UYSAL
Tasarımcı

ETKİNLİK 1

KÖK

Bir sözcüğün parçalanamayan, anlamlı en küçük parçasına kök denir.

İSİM (AD) KÖKÜ

Varlıkların, kavramların, duyguların ismi olan köklere denir.

ÖRNEK:

kitap, eski, kapı, güneş, at, kül ...

UYARI

İsim kökleri "-mak/-mek" mastar ekini almazlar.

FİİL (EYLEM) KÖKÜ

İş, oluş, durum veya hareket bildiren köklere denir.

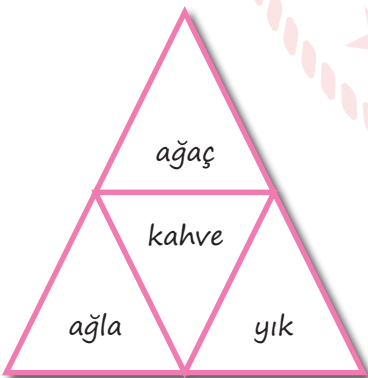
ÖRNEK:

aç-, yüz-, sev-, kal- , oku-, git- ...

UYARI

Fiil kökleri "-mak/-mek" mastar ekini alırlar.

Üçgenlerin içinde yer alan kelimelerden isim köklü olanları mavi kalemle, fiil köklü olanları kırmızı kalemle boyayınız.

ETKİNLİK 2

YAPIM EKLERİ

Sözcüklere gelerek onlardan yeni sözcükler türeten eklerdir. Yapım ekleri eklendiği sözcüğün anlamını da türünü de değiştirir. Aşağıdaki ekler, yeni sözcük türeten eklerden bazılarıdır:

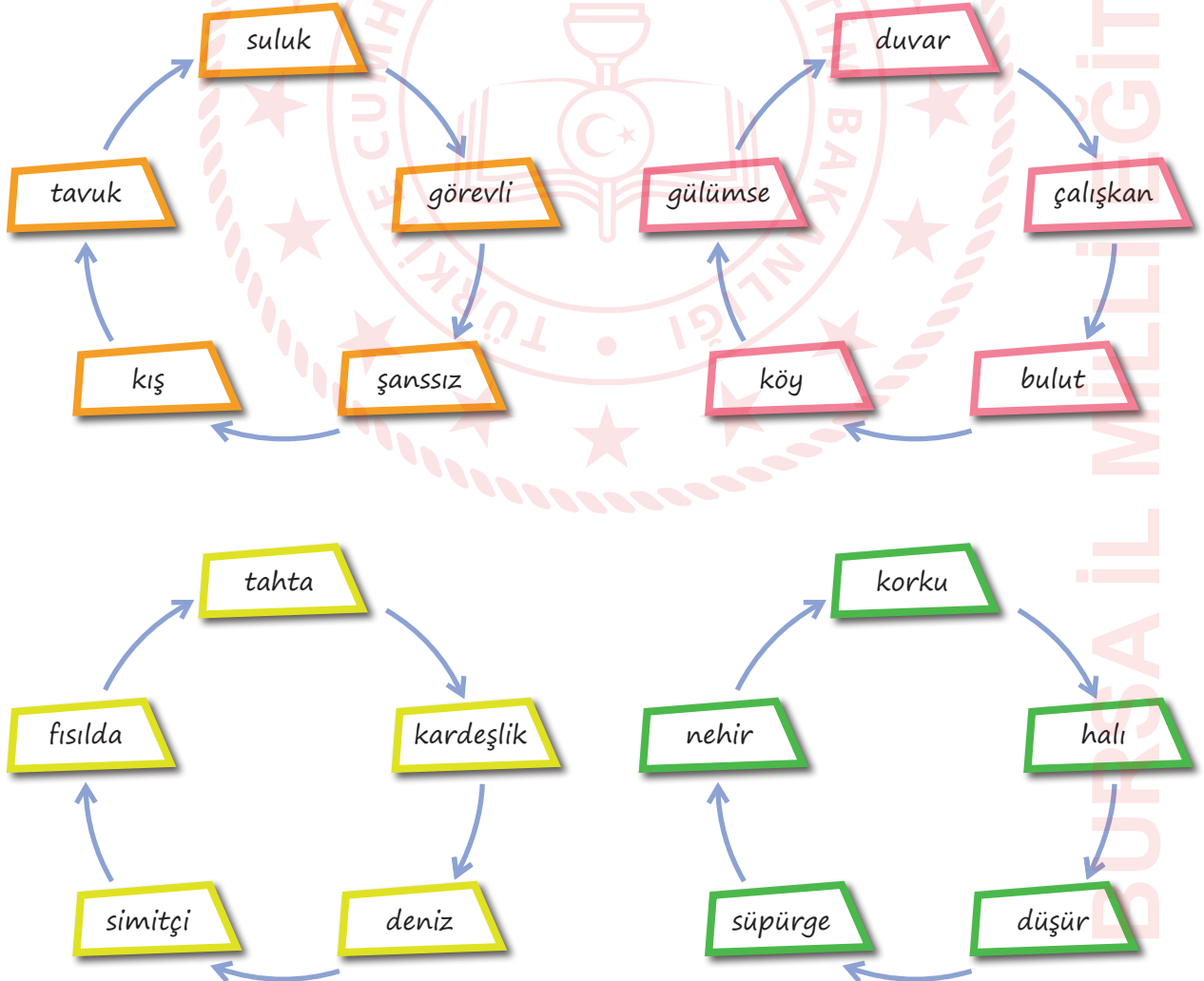
-lık zeytin - lik
-lı köy - lü
-sız huy - suz
-daş vatan - daş

-im seç - im
-ca eğlen - ce
-giş bil - giş
-ak dur - ak

-le ter - le -
-al düz - el -
-kır hay - kır -
-laş çocuk - laş -

-t anla - t -
-dır yaz - dır -
-ele it - ele -
-ı kaz - ı -

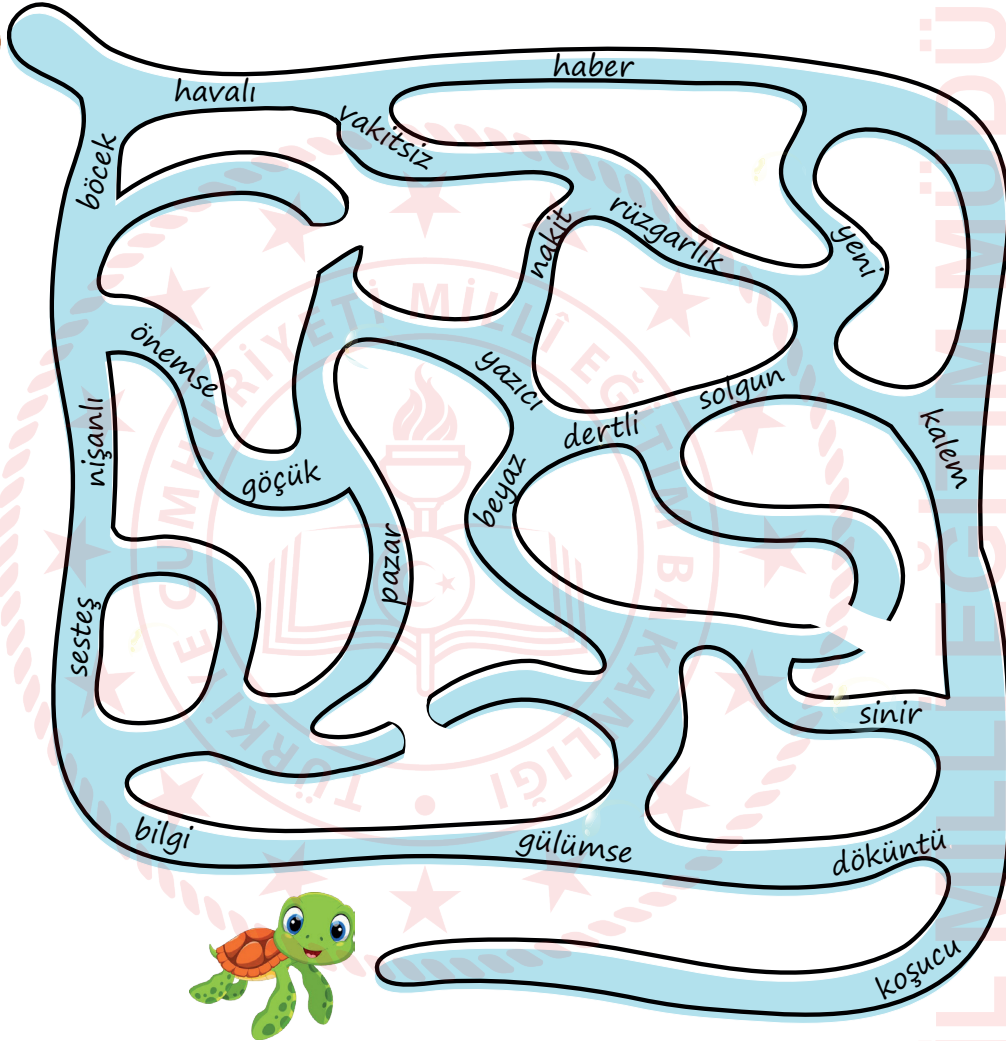
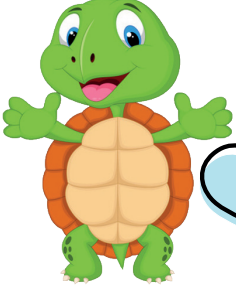
Aşağıdaki şekillerde kullanılmış sözcüklerin yapım eki almış olanlarını işaretleyiniz.

ETKİNLİK 3

Anne kaplumbağanın yavrusuna ulaşması için yapım eki almış kelimelerin üzerinden yürümesi gerekir. Anne kaplumbağanın yürüdüğü kelimeleri işaretleyerek ona yardımcı olur musun?

1 kitaplık	2 tuzlu	3 akım	4 kork	5 uç
6 evcil	7 simitçi	8 gözet	9 yapıt	10 git
11 ikinci	12 başla	13 susuz	14 sev	15 vergi
16 yaşa	17 çanta	18 kış	19 taran	20 yatak
21 önemse	22 balık	23 çözül	24 defter	25 bilge
26 dertleş	27 düşür	28 silin	29 ağlat	30 vazo

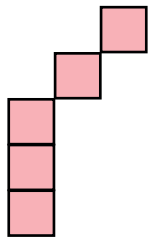
Pentamino, belirlenen yeri farklı renklerdeki ahşap bloklarla hiç boşluk kalmayacak şekilde doldurmaya dayanan bir oyundur.

Yukarıdaki 30 karelik zemin aşağıdaki renkli bloklarla doldurulacaktır.

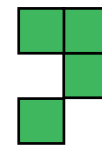
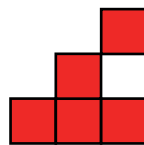
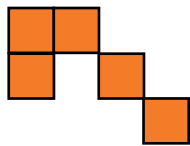
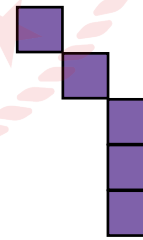
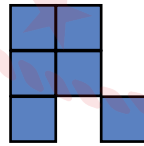
Bu bloklar şu şekilde belirlenmiştir:

- 1 adet kök halindeki isimlerin bulunduğu blok vardır.
- 1 adet kök halindeki fiillerin bulunduğu blok vardır.
- 2 adet kökü isim olan yapım eki almış sözcük bloğu vardır.
- 2 adet kökü fiil olan yapım eki almış sözcük bloğu vardır.

Aşağıdaki blokları, verilen bilgilere göre örnekteki gibi belirleyiniz. 30 karelik Pentamino oyun alanını yine örnekteki gibi ilgili blok rengiyle boyayınız.

8,12,16,21,26
Kökü isim olan
yapım eki almış
sözcük bloğu

ETKİNLİK 5

Benzetme, anlatımı güçlendirmek amacıyla aralarında ortak nitelik bulunan iki varlık ya da kavramdan, ortak nitelik yönünden güçlü olandan zayıf olana aktarma yapılmasıdır. “Babaannemin pamuk gibi elleri vardı.” cümlesinde eller pamuğa benzetilmiştir.

Aşağıdaki görselleri kullanarak siz de benzetme cümleleri oluşturunuz.

Benzeyen

Benzetilen

Cümlem:

Benzeyen

Benzetilen

Cümlem:

Benzeyen

Benzetilen

Cümlem:

Benzeyen

Benzetilen

Cümlem:

Benzeyen

Benzetilen

Cümlem:

1. 5/A sınıfı öğrencilerinin “Dünya Çevre Günü” için sınıflarına astıkları afişlerden hangisinde yapım eki almış birden fazla sözcük kullanılmıştır?

A)

GÜZEL
YARINLAR İÇİN
ÇEVRENE BAK.

B)

YEŞİL VE TEMİZ
BİR ÇEVRE İÇİN
MÜCADELE VER.

C)

TEMİZ İNSAN
TEMİZ
ÇEVREDİR.

D)

TEMİZ BİR
ÇEVRE KUTSAL
BİR YAŞAMDIR.

2. İçinde yapım eki almış kelimenin bulunduğu halkaları birbirine geçirme oyunu oynayan bir grup arkadaşın biri, yanlış halkayı geçirerek oyundan elenmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi oyundan elenmiştir?

A) Sarp

B) Serap

C) Reyhan

D) Uğur

3. Bazı yapım ekleri eklendiği sözcüklere değişik anlamlar katabilir.

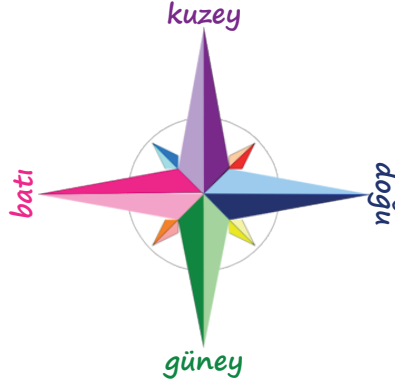
Aşağıdakilerden hangisinde yapım ekinin kazandırdığı anlam yanlış belirtilmiştir?

- A) Kazandığı para günlük masraflarını karşılayacak kadardı. (alet, araç-gereç ismi)
- B) Çocuklarda özellikle bebeklerin birçoğunda pamukçuk görülebilir. (hastalık ismi)
- C) Günlerini zeytinlikte babasına yardım ederek geçiriyordu. (yer ismi)
- D) Kızılılık olmadan asla bu sofraya oturmam. (bitki ismi)

4.

Yusuf, kendinden beklenmeyecek bir hızla duvardan atladı.

Karşıdan gelen at arabasındaki amca mahallemizin sütçüsüdür.

Penceremin perdesini havalandıran rüzgâr.

Bir tatlı huzur almaya geldik Kalamış'tan.

Ali, cümlelerdeki altı çizili kelimelerden farklı olan kökü bularak o yönde ilerleyecektir.

Ali'nin ilerlediği yön hangisidir?

A) kuzey

B) güney

C) doğu

D) batı

5.

1

"Van Gölü ülkemizin en büyük gölüdür." altı çizili kelimenin kökü isimdir.

2

"Bu yıl ağustos ayı çok sıcak geçecekmiş." cümlesinde hem isim hem de fiil köküne örnek vardır.

3

"Sınıfımıza akıllı bir çocuk gelmiş." cümlesinde birden fazla yapım eki almış kelime örneği vardır.

Cümlelerdeki bilgilerin sonuna numara sırasına göre doğru ise D, yanlış ise Y yazılacaktır.

Aşağıdaki seçeneklerin hangisi doğru işaretlenmiştir?

A)

D
Y
D

B)

Y
Y
D

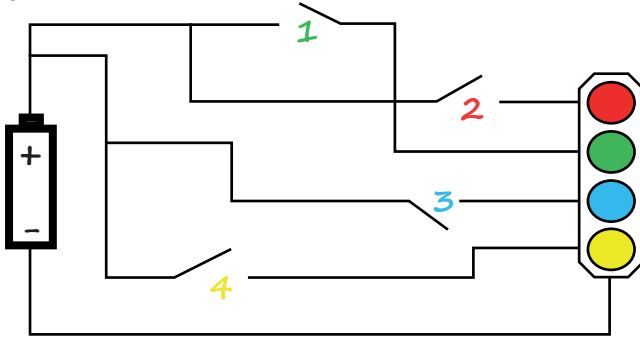
C)

D
D
Y

D)

Y
D
D

6.

Öğretmen, başlıksız kompozisyonlardan puan kırdı.

Alişan Bey, şirketin bütün hisselerini satmış.

Anladım ki bahar bir türlü gelmeyecek.

Çocuklar parkları cıvı cıvı sesleriyle doldurdular.

Yukarıdaki elektrik devresinde “1, 2, 3, 4” anahtarlarından 1 anahtarı yeşil ışığın olmak üzere her biri bir ışığın yanmasını sağlayacaktır.

Işıkların yanında yer alan cümleler incelendiğinde içinde yapım eki almış birden fazla kelime bulunduran cümlenin yanındaki ışık yanacaktır.

Buna göre hangi elektrik anahtarı devreye girmiştir?

A) 1

B) 2

C) 3

D) 4

7.

Cümlede yapılan işin sebebini içeren cümleler **sebebi- sonuç**, amacını içeren cümleler ise **amaç- sonuç** cümleleridir. Bir işin gerçekleşmesi başka bir şeyin gerçekleşmesine bağlı olursa o tür cümlelere de **koşul- sonuç** cümleleri denir.

“Ben de uzun bir yola gittin farz ederim, gelmediğin için. Yıpranmayayım diye kandırırım kendimi, ne yapayım? Bütün hatıralarıma saygı duyarsan müteşekkîr olurum sana. Ama unuttur muyum asla!”

Verilen metindeki cümlelerde bulunan anlam özellikleri aşağıdakilerden hangisinde bulunmaktadır?

A) Kanlıca'nın orta yerinde bir taşta oturdum, yorulduğum çünkü. Gözümün yaşı sana ulaşsın diye yüzdürdüm Hisar'a doğru. Yapacak bir şey yok, sensizim çünkü.

B) Bir lodos olsa bir kürek ve kayık, binip sana gelirdim. Seni nasıl özlediğimi görmek için yanına varmak isterdim. Ancak gururum izin vermiyor.

C) Bir ay doğarsa gecede aydınlanır yüzüm. Şavkı vurursa penceremden, bacamdan hislenirim. Sağlığımın kıymetini bilir, bir bardak çayda seni düşünürüm.

D) Bana hiç seni soran olmadı ki hatırlayayım. İçimdeki soğuk rüzgârlara saldırm seni alıp götürsünler benden diye. Ancak onlar götürürse benden unutturum seni.

8.

?

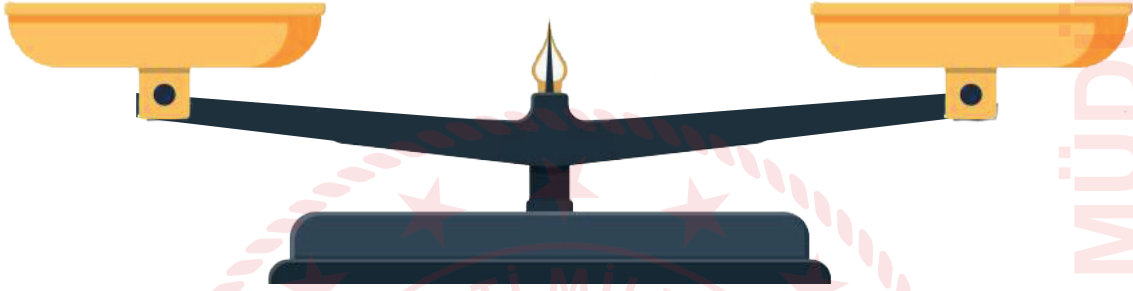
Çiçekleri ezme yavrum
Çiçek bir yüreğe benzer.

Yüzme dersleri sayesinde
balık gibi yüzebiliyorum.

Bu roman diğer kitaplara
göre daha sürükleyici.

Bursa eskiden çok daha
yeşilmiş.

Günümüzde en hızlı ulaşım
aracı uçaktır.

Terazinin kefelerine karşılaştırma ve benzetme cümlelerinden örnekler yazılmıştır.

Terazinin dengede durabilmesi için soru işaretiyle gösterilen yere aşağıdaki cümlelerden hangisinin gelmesi gerekir?

- A) Ağustos diğer aylara göre daha kurak geçti.
- B) Cennet kadar güzel bir vatanımız var bizim.
- C) Yeni nesil bize göre daha rahat büyüyor.
- D) İstanbul diğer illere göre daha kalabalıktır.

9.

1 Kardeşimi mutlu etmek için

2 Okula rahat gitmek için

3 Hamza, çok istediği için

4 Pembe rengi sevmediğim için

kırmızı bisiklet aldım.

Verilen sonuç cümlesi hangileriyle tamamlanırsa sebebi belirtilmiş olur?

- A) 1-2
- B) 1-3
- C) 2-4
- D) 3-4

10. Bir varlığın, kavramın özelliklerini anlatmak için o özellikleri eksiksiz olarak taşıyan başka bir şeyi örnek olarak göstermeye benzetme denir. Benzetmenin dört ögesi vardır: benzeyen, benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı.

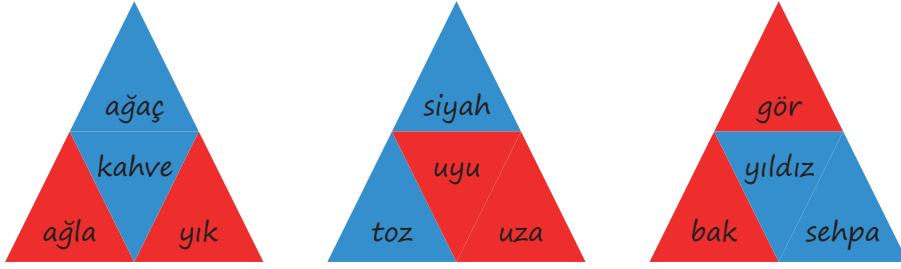

Dere kenarında spor yapan Ahmet ve Belinay'ın, melodik şekilde söyledikleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Belinay'ın 1. cümlesinde benzetilen taş, benzetme yönü yuvarlanmasıdır.
- B) Ahmet'in 1. cümlesinde benzeyen sazlık, benzetilen Ahmet'tir.
- C) Belinay'ın 2. cümlesinde benzetme yapılmamıştır.
- D) Ahmet'in 2. cümlesinde benzetme yönü dalgalanması, benzetme edatı "gibi"dir.

CEVAP ANAHTARI

Etkinlik 1

Etkinlik 2

suluk-görevli-şanssız
gülümse-çalışkan
kardeşlik-simitçi-fısılda
korku-düşür-süpürge

Etkinlik 3

havalı-vakitsiz-rüzgarlık-solgun-dertli-yazıcı-göçük-önemse-nişanlı-sesteş-bilgi-gülümse-döküntü-koşucu

Etkinlik 4

Etkinlik 5

Yazılabilecek cümleler aşağıdaki gibidir:

Bafa Gölü mavi bir çarşaf gibiydi.
Maç sonunda sucuk gibi terlemiştim.
Altın gibi kalbiyle hastadan hastaya koşuyordu.
O kadar çok oyun oynamıştı ki telefon ateş gibi olmuştu.
Kutu gibi evlerinde mutlu mesut yaşıyorlardı.

1	D
2	C
3	A
4	A
5	C
6	B
7	D
8	B
9	D
10	B